

3 January 2022

To

Mr. Le Thanh Long
Minister of Justice
The Ministry of Justice (MOJ)
Government of Vietnam

Mr. Tran Van Son,
Minister - Chairman
The Office of the Government (OOG)
Government of Vietnam

Mr. Nguyen Manh Hung
Minister of Information and Communications
The Ministry of Information and Communications (MIC)
Government of Vietnam

Subject: Asia Internet Coalition (AIC) Comments and Recommendations on the draft decree amending Decree 72 on Management, Provision, and Use of Internet Services and Online Information ("Decree 72 or Draft Decree")

Dear Minister

The Asia Internet Coalition (“**AIC**”) and its members express our sincere gratitude to the Ministry of Justice (“**MOJ**”), The Office of the Government (“**OOG**”), and the Ministry of Information and Communications (“**MIC**”) for the opportunity to submit comments and recommendations on the amended Decree on Management, Provision, and Use of Internet Services and Information Content Online (“**Decree 72**”).

The AIC is an industry association comprised of leading Internet and technology companies. AIC seeks to promote the understanding and resolution of Internet and ICT policy issues in the Asia Pacific region. Our member companies would like to assure the concerned ministries that they will continue to actively contribute to the security of digital platforms, products and services in support of the digital economy goals of Vietnam. In the past, we have made submissions highlighting key issues of concerns and shared recommendations on the Decree for the Ministry’s consideration.

We understand that the Decree 72 was part of a larger effort by Vietnamese authorities to develop policies and regulations for the Internet in Vietnam. However, while drafting the decree, underlying rules should promote online speech and encourage digital platforms, both global and domestic, to participate in Vietnam’s digital economy.

Because of the reasons mentioned below, the AIC calls for further consultations with the industry to better understand intended policy objectives of the Decree. Some of the key points we would like to present through this submission are:

- Enabling the free flow of data across borders is crucial for ensuring that Vietnam meets its strategic economic policy goal of becoming a US \$52 billion digital economy by 2025. However, the Data localization requirements particularly in **Article 44.i.3 and 44.k.4** are

disproportionate, unnecessary, in many cases technically infeasible for global entities to comply with and contravenes Vietnam's international commitments to not impede cross-border trade. The provisions in aforementioned Articles will lead to unintended consequences, whereby Vietnamese companies will likely be deprived off from the services that they are already using to serve both Vietnamese and international customers. Localization requirements will cause significant service disruption and could arrest entire domestic and international business models, especially given that many MSMEs and start-ups are only beginning to recover from the impact of pandemic on their businesses.

Given that other laws already govern cybersecurity or data protection aspects of such data, we respectfully request further explanation of the legal basis and policy intent behind this proposed amendment.

- The amendments to Decree 72 (or Draft 1.3) has maintained - and in some cases exacerbated - the overly prescriptive, expansive, and at times ambiguous provisions of the previous draft, for e.g., **the unfettered expansion of takedown authority** (Article 22.2 (a)), or the **ambiguous concept of multi-service online platforms** (Article 23.6 (dd)). These provisions (as well as those outlined below) will stifle the current pace of Vietnam's digital growth and will undermine the Government's aim to achieve digital transformation by 2030 (e.g., under Decision 749/QD-TTg).
- Other obligations are simply impossible for companies to comply with. For e.g., **short 3-hour or 24-hour turnaround times for regulator takedown requests** (Articles 22.3(b), 22.3(dd) and 22.5)) would be operationally unfeasible. **Proactive screening** of billions of pieces of content would be operationally and technically burdensome. Furthermore, the provisions requiring a **content cooperation agreement with local media** (Article 22.3(c)) and **child protection measures** (Article 44d.2) remain unclear and unfeasible to comply with. As this Decree cannot be feasibly implemented, it will only work to dis-incentivise compliance and will be difficult for MIC to enforce.
- As the proposed amendments are extensive and would require significant technical and operational changes, we recommend a transition period of **at least 24 months** be provided.

As such, please find appended to this letter detailed comments and recommendations, which we would like the Ministry of Justice to consider when reviewing the draft decree. We further welcome the opportunity to offer our inputs and insights, directly through meetings and participating in the official consultations.

Should you have any questions or need clarification on any of the recommendations, please do not hesitate to contact me directly at Secretariat@aicasia.org or +65 8739 1490 or Nga Dao at Nga@ps-engage.com. Thank you for your time and consideration.

Sincerely,

A handwritten signature in blue ink that reads "Paine".

Jeff Paine
Managing Director
Asia Internet Coalition (AIC)

Detailed comments and recommendations

---

1. Article 44.i.3 and 44.k.4: Data localisation requirements

Comments

The Data localization requirements particularly in **Article 44.i.3 and 44.k.4 are disproportionate, unnecessary, in many cases technically infeasible for global entities to comply with and contravenes Vietnam's international commitments** to not impede cross-border trade. The provisions in aforementioned Articles will lead to unintended consequences, whereby Vietnamese companies will likely be deprived off from the services that they are already using to serve both Vietnamese and international customers. Localization requirements will cause significant service disruption and could arrest entire domestic and international business models, especially given that many MSMEs and start-ups are only beginning to recover from the impact of pandemic on their businesses. Below are the reasons why the data localization requirements should be removed:

Data localization undermines privacy and security and would be contrary to promoting the goals of digital transformation and development of the digital economy in Vietnam

Requiring data to be stored in a centralized location leaves the networks and data more vulnerable to intrusion and exfiltration by malicious or unauthorized third parties. Data localization also decreases the resiliency of tech-dependent services in the event of a network disruption such as natural disaster or power outage.

Data security does not generally depend on where the data is stored but rather, on the technical, operational, and managerial practices implemented to secure the data. Data localization is counterproductive to data protection objectives as it may result in fewer choices for data subjects, if it is too costly or commercially impractical for service providers to offer services within a country. Companies that are subject to data localization requirements may be prevented from accessing innovations in other countries and isolated from customers in other markets, while facing higher costs of doing business.

Where no data localization mandates exist, tech-dependent businesses can take advantage of solutions such as Cloud that allow affordable and scalable ways to deploy the latest technology and tools to ensure that sensitive or personal data are stored in a secure environment, thereby limiting access by malicious actors.

Data localisation is not technically feasible for companies providing global services with global users who seek to share information with others in overseas locations; data is stored across global servers independent of geographic origin.

Where data localisation is technically feasible, such a requirement would likely erode data security and increase data storage costs due to bifurcating security processes, and would not allow local law enforcement to obtain data from U.S. based companies which are subject to strict U.S. data disclosure laws in any event.

Data localization requirements will cause significant disruption to existing business processes and limiting the ability of Vietnamese businesses and multinationals operating in Vietnam to service domestic and international customers

Many Vietnamese enterprises and startups currently rely on offshore ICT services to: (1) improve security; (2) ensure quality control; and (3) access the most innovative services in data analytics, machine learning, and Internet of Things. The restrictions in Article 44.i.3 and 44.k.4 of the Draft Amendments will cut Vietnamese government agencies and companies off from the services that they are already using to serve customers. This will cause significant service disruption and could destroy entire business models, especially given that many SMEs and start-ups are only beginning to recover from the impact of COVID-19 on their businesses.

Similarly, multinationals across all sector verticals rely on these ICT service providers, whether for data storage services in Vietnam or to reduce latency to customers. For many of these entities, the majority of their data processing and advanced analytics occurs offshore due to cost efficiencies and service improvement insights made possible through data aggregation. Therefore, if the restrictions in Article 44.k.4 are enacted as law, multinationals providing digital services would be unable to continue operating in Vietnam as their data center service providers would be prevented from transferring service users' data outside of Vietnam. This would make Vietnam a significantly less attractive country for investment and could even result in reversal of existing foreign direct investment in Vietnam across *all* sector verticals.

Data localization requirements are contrary to Vietnam's international commitments

Data localization requirements are against Vietnam's international commitments. Under the World Trade Organization (WTO), Vietnam committed to allow various services to be provided cross-border and to provide full "national treatment" for service providers not located in Vietnam. The data localization requirement will make it impossible to provide services on a cross-border basis, and will eventually discriminate against cross-border service providers.

The Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership (CPTPP) also includes provisions prohibiting data onshoring. According to Articles 14.11 and 14.13 of the CPTPP, a Party shall allow cross-border data transfers and shall not require businesses to locate computing facilities in that Party's territory as a condition for doing business. Whilst we note that Vietnam has secured a five-year moratorium concerning its Cybersecurity Law and Articles 14.11 and 14.13 of the CPTPP, amongst other articles, we strongly urge Vietnam to work towards fully meeting its CPTPP commitments. Instead Vietnam should focus and put more attention on modern day trade agreements that facilitate secure and efficient free flow of data. We suggest referring to the UK-Singapore Digital Economy Agreement (UKSDEA) and Korea-Singapore Digital Partnership Agreement, both of which prohibits data localization and promotes data transfers.

Recommendations

The data localisation requirements in Article 44.i.3 and 44.k.4 should be removed. We strongly recommend the Government to consider putting in place a framework to facilitate data transfer in a safe and secure manner, such as recognizing internationally reputable third-party best practices that enable data security, privacy, and information management certifications (e.g ISO).

2. Article 22.2(A): Takedown Authority

Comments

Draft 1.3 has broadened the legal basis for applying measures of information management – to cover any "violation of Vietnamese law".

- The amendment might actually thwart the Government's objectives on handling illegal content:
  - It would be infeasible for foreign organisations and individuals to put in place compliance strategies and operational measures that are catered to preventing every piece of content that could possibly violate any Vietnamese law.
- It will create severe delays in the handling and processing of takedown requests. Foreign organisations and individuals will have to assess the basis of the MIC's takedown requests without any clear benchmarks.
- Furthermore, the amendment would confer unto competent State management authorities of Vietnam a wide and unfettered power to effectively declare that any law in Vietnam is breached, however minor the breach or wherever that law's position in Vietnam's hierarchy of legislative instruments, with no judicial oversight whatsoever. This usurps, or would at least circumvent, the role of the Vietnamese Courts.
- It is an outlier in Decree 72, as no other provision in the decree mentions such an expansive scope. Notably, it may be perceived as discriminatory for applying only against **foreign** organisations and individuals.

Recommendations

- We recommend the wording of the amendments to Article 22.2(a) should be kept the same as the draft released in July 2021.

3. Articles 22.3(b), 22.3(dd) and 22.5: Turnaround Times ("TAT") and account restrictions

Comments

The provisions around turnaround times and account restrictions remain impractical, operationally unfeasible to implement, and in some cases might actually foster abuse:

- Article 22.3(dd) no longer qualifies content removal against a need for "legitimate" user requests. User reports are not always reliable and in fact, a significant portion of such reports have been found to be unsupported. This removal will foster an environment for abuse and censorship, as it would effectively require companies to remove content without regard to whether the request is legitimate.
- It fails to address the pervading issue that the TAT of 24 to 48 hours for general takedown requests (much less that of 3 hours for live-streamed content) is operationally unfeasible. It fails

to account for the time required for human review, which often involves a consideration of highly subjective and contextual content.

- The requirement to ‘temporarily lock’ recidivist accounts still requires clarification, as it is unclear as to how this would be implemented.

Recommendations

- Regarding MIC’s reports, we recommend replacing the 24-hour and 3-hour TATs by a requirement for service providers to acknowledge receipt of each take-down request ("TDR") within 24-hours, and thereafter process that TDR within a reasonably expeditious timeframe. This timeframe should not be applied as a blanket deadline, but should be set in a manner that is proportionate to the urgency of each TDR.
- In light of the nature of user reports, they should not be subject to a defined TAT, but should be regulated on a reasonably expeditious basis.

4. Articles 22.3(e) and 23.6(g): Restrictions on revenue generating services

Comments

Draft 1.3 retains much of the unduly wide and disproportionate measures concerning "accounts, fanpages, community groups, and content channels with a large number of followers/subscribers". We restate our serious concerns over the purpose and feasibility of the requirements:

- These articles impose requirements that unfairly shift the burden of compliance away from the account, user, channel or fanpage, onto the online service provider that functions only as an intermediary or "online platform".
- The requirements are also operationally impossible to implement; online service providers cannot police whether each account or user has exceeded 10,000 followers (or channel or fanpage has exceeded 100,000 followers), whether each generates revenue on the platform, or whether each has fulfilled the MIC notification requirement.
- The purpose of these articles is unclear. Given that the Government already regulates prohibited content in the online environment elsewhere in this legislation, e.g., under Article 5 of Decree 72 which empowers the Government to order the removal of content, these articles are superfluous.
- It further fails to take in the fact that the number of followers/subscribers constantly fluctuate, and that the objectives and contents of any given account, fanpage, community group and content channel can change from time to time. Therefore, any data provided in Form No. 5 may be of limited utility, as it would not contain contemporaneous data.

We note that Draft 1.3 has removed Article 23.7(h) that was prescribed in the July 2021 draft. We welcome this removal and its recognition that the onus should not fall on the social networks to monitor for notifications submitted by users to the MIC. However, Draft 1.3 has failed to take the same step for foreign social networks in Article 22.3(e). It would be discriminatory for foreign social networks to be imposed with a more onerous set of obligations than their domestic counterparts - which would breach Vietnam’s treaty obligations under the Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership (“CPTPP”), including the national treatment provisions

under Article 10.3 CPTPP and the obligation to allow cross-border transfer of information under Article 14.11.2.

Recommendations

We recommend that articles 22.3(e) and 23.6(g) be removed.

5. Article 22.3(h): Annual and Ad Hoc Reporting

Comments

- The obligation to report all the required information under Form No. 4 is very burdensome and does not align with international practice.
- Form No. 4 involves data privacy information that may not be consistent with the proposed regulations on data privacy (i.e., the draft decree on protection of personal data (PDPD), where the purview of regulating data privacy issues would belong to the Personal Data Protection Committee and/or the Department of High-tech Crime (A05)).
- If an annual report must be submitted before 31 December of each year, such a report will not be complete. Each foreign organisation may follow different fiscal years, based on its location of incorporation. They need time to consolidate the information and record the correct numbers after proper adjustments (e.g., tax deduction, tax refund).
- It is unclear what the objective of this obligation is, and on what basis the MIC can request ad-hoc reports.

Recommendations

We recommend that Article 22.3(h) be removed.

6. Article 23.1: Licensing requirements (general)

Comments

- We understand that the Government's intention is for foreign organisations to not be subject to the licensing requirements in Article 23.1. However, Draft 1.3 still fails to make this intention clear. This can be achieved by a proposed amendment to Article 23.1 (at the recommendations column, in red).
- There should also be corresponding amendments to Articles 23.6(b) and 23.6(d), such that these would only apply to domestic organisations and individuals.

Recommendations

- We recommend amendments to Article 23.1 as below (addition in red):

*"**Domestic** organisations, **or domestic** enterprises operating in Vietnam may only set up aggregated information websites and provide social network services when they have obtained a licence for that purpose or a licence to provide social network services or a confirmation of the announcement of social network service provision."*

7. Article 23.6(d): Licensing requirements for social networks

Comments: Please refer to the comments in above (in point 4)

Recommendations

- We recommend amendments to Article 23.6 (d) as below (addition in red):

*"Only **domestic** social networks that have been licensed by the MIC to provide social network services will be allowed to provide live streaming services or engage in revenue-generating activities in any form;"*

8. Article 22.3(c): Content cooperation agreement

Comments

Draft 1.3 maintains the unclear and unnecessary requirement for a "content cooperation agreement". We reiterate our view that this Article 22.3(c) should be removed:

- Regulators should not prescribe entry into commercial agreements between private parties at arm's length. The decision as to whether a "content cooperation agreement" is executed should be determined by the parties themselves.
- In any event, the scope of this article is so unclear that it is impossible to determine how to comply; no explanation exists as to legislative purpose. To the extent they are intended to address copyright, there are already legislative tools that address this under the Law on Intellectual Property and Law on Press.

Recommendations

- We recommend Article 22.3(c) be removed to allow commercial agreements to be decided by private parties. To the extent this article is intended to address copyright, there are already legislative tools that address this under the Law on Intellectual Property and Law on Press.
- *Otherwise*, Article 22.3(c) should expressly exclude "online platforms" or intermediaries from its scope, as these which do not play a direct role in the creation of content but only provide a platform through which information is disseminated.

9. Article 32d.3(c): Screen time restrictions

Comments

The restrictions on screen time are vague and difficult to comply with:

- Companies would only have the technical ability to limit screen time on the hardware, platform, or app (as the case may be) that they had developed or are maintaining, but would not be able to do so on other products developed by other companies.
- The provision is unclear in scope, as the phrase “60 minutes for each game” in a day is ambiguous. This could allow multiple gaming sessions to be played per day.
- The age restriction of 18 years and younger would also be difficult to police, e.g. users may over-declare their age when setting up accounts.

Recommendations

- We recommend Article 32d.3(c) be removed
- We also recommend that the Ministry reviews the regulation on online gaming to ensure compatibility with other documents, especially Prime Minister Decision 1994/2021/QD-TTg, and facilitate a fair and supportive environment for the gaming industry.
- **Alternatively**, we recommend the MIC:
  - Clarify the definition of a “game” and “game service”, which currently has a circular definition.
  - Clarify the scope and duration of the screen time restriction.
  - Clarify whether the requirement to limit screen time applies to (i) the hardware provider, (ii) the app distributor or platform, or (iii) to the app developer.
  - Confirm that companies do not have to police user ages beyond the age declared during the initial account opening stage.

10. Article 44d.2: Child protection measures

Comments

Draft 1.3 retains requirements relating to warnings on content that is "unsuitable for children" and reporting of harmful content and child abuse. We reiterate our view that this Article 44d.2 should be amended:

- For social networks to display warnings on content, they would be required to proactively review and inspect each piece of content *prior to upload*, to ascertain whether the warning should be applied. Such a proactive review will be technically and operationally unfeasible to comply with. This is because social networks, unlike broadcasters and online publishers, are online intermediaries that typically play no direct role in the creation or dissemination of content.
- There is no specification as to what "content" is covered – e.g., comments, posts, reviews, images, videos, etc. (and to the extent it is intended to cover all, how warnings would be placed on these)

- There is no elaboration as to what type of content is harmful or unsuitable for children (and hence, no real benchmark against which social networks are to measure, nor any meaningful guidance to observe and follow).
- The requirement to include warnings is unnecessary, as the law already mandates the removal of violating content against children. Article 35.3 of Decree 56/2017/ND-CP detailing some articles in the Law on Children envisages that to ensure child safety in the network environment, organisations would provide warnings or remove harmful content.
- It is uncertain as to what type of "data" MIC seeks in relation to the complaints and processing results in Article 44d.2(b). In any event, the reporting requirement is also unnecessary. Major social network service providers publish transparency reports on a periodic basis. These reports are available to the public, and provide data and statistics regarding the service provider's actions against violating content.
- The obligation in Article 44d.2(d) for social networks to take measures to help parents/caregivers monitor the activity of child users is not a feasible requirement.
  - It is unclear what form or extent of child activity monitoring is required.
  - In order to determine the child's age and confirm who their parent is, a significant amount of additional information, of a sensitive nature, would have to be collected from users. This collection of additional sensitive personal data is inconsistent with the principle of data minimisation under the draft decree on personal data in Vietnam.

Recommendations

We recommend that:

- Article 44d.2(a) be deleted. The warning requirement is better placed on the content producers/generators, especially in light of the fact that providers of services in the Internet environment are already required to provide guidance on the use of services and access to information to protect children, pursuant to Article 34.3 of Decree 56/2017/ND-CP on the Law on Children
- Article 44d.2(b) should be amended by introducing greater clarity on the extent of content that is considered "harmful" to children (which also necessitates revision to Article 3.40). The requirement to share data on reports and result of processing such reports to MIC on a quarterly basis, should be deleted.
- Article 44d.2(c) should, in the same manner as provided in Article 44d.2(b), be revised for greater clarity.
- The requirement to take measures to help parents and caregivers monitor their children's activity in Article 44d.2(d) should be removed, or alternatively, the form or extent of the monitoring of child activity should be clarified. Any collection of information in this regard should be as limited and narrow as possible.

11. Chapter VI: Data centers and cloud computing services

Comments

With respect to the inclusion of Chapter VI into Decree 72, we re-emphasise that it would be premature to regulate data centre services now, when the laws have not yet developed a backbone for these regulations. It requires holistic consideration of laws on matters such as cybersecurity (including data protection), network information security, electricity, and construction.

We further note that the Government has since proposed to amend the Law on Telecommunications (and has issued an outline of the same). This amendment is expected to include provisions on data centre services. It is only appropriate that consideration of the relevant data centre service provisions in Draft 1.3, which is also issued pursuant to such law, be held off so as to ensure there will be legislative consistency.

We also restate our general concerns over the provisions in the proposed amendments:

- The restrictions on the implementation of data centers and cloud computing services would stunt the growth of investment into Vietnam's data center activity, and disincentivise foreign companies from making innovative products available in Vietnam. It will also lead to cost increases for local telecommunications operators as more content will be hosted offshore and local operators will have to access it from other countries and bear the cost of carrying it to Vietnam.
- The data center service agreement and notification requirements are impractical and would deter foreign service providers from entering the Vietnamese market. We are surprised that Draft 1.3 has gone further to supplement "Form 42" to prescribe even broader content requirements of the data service agreement. This is a remarkable step backwards for both foreign and domestic service providers alike.

Recommendations

Chapter VI should be removed from Decree 72; any requirements relating to data centres or cloud computing services should instead be regulated in other more appropriate legislation such as the Law on Telecommunications.

12. Avoid including (Article 44) data center operations in Vietnam in the proposed scope of Decree 72 without any clear legal and policy basis or reason to do so.

Comments

It is not clear what the main objectives behind Article 44 of the Draft Amendments are and what regulatory requirements MIC intends to place on data centers by expanding the scope of Decree 72. This ambiguity will create significant commercial uncertainty and may cause data centers service providers to re-think their commercial investments in Vietnam.

Establishment of such a regulatory regime for data center services would undermine the growth and development of data center services in Vietnam by: (1) creating an unnecessary barrier to entry; (2) introducing a new compliance burden that differs from, and is possibly counter to, regional and global

practices; (3) reducing market competition; and (4) deterring both foreign investments and cross-border engagements. Taken together, this would substantially impact the services and innovation that would otherwise be available to the citizens, businesses, and government of Vietnam.

Recommendations

Before considering amendments to Decree 72, the Government should first conduct consultation with industry, and understand whether there are any concerns that would require regulatory intervention – and if so, whether these concerns can be addressed through self-regulatory approaches. We also encourage the Government to focus on promoting the growth and development of data center operations in Vietnam by: (1) remaining aligned with the global approaches to regulation of the data center industry and (2) enabling access to domestic and international connectivity under competitive terms.

We therefore recommend that the Government conduct impact assessment in consultation with the industry and other international and domestic subject matter experts on the necessity of regulating data centers. We recommend that Decree 72 amendments should continue to exclude data center operations from its scope.

13. Articles 44k on requirements for data center service providers to terminate service agreements with customers that breach applicable regulations

Comments

It is inappropriate to require data center service providers to enforce laws and regulations because data center service providers: (1) do not have the same mandate to do so that relevant government agencies have; and (2) are not properly placed to evaluate the legality of content under Vietnamese laws and regulations. As data center service providers do not have visibility into their customers' content, it would not be feasible to require such service providers to detect and prevent illegal activities.

Regulation should also enable the principles of freedom of contract and party autonomy: data center service providers should have the flexibility to determine the appropriate terms and conditions to include in contracts with their customers as they would be unable to meet rigid and prescriptive contracting requirements which are inconsistent with the services that they offer. Introducing overly-prescriptive contracting requirements will only stifle Vietnamese businesses' ability to use innovative technology services, especially as termination or suspension of data center services would have an immediate and material impact on our customers.

Recommendations

We recommend the removal of the following wording from Article 44.k.3: “discontinue service for organizations and individuals that violate the regulations”. We request for the further clarity that a

service provider should only be required to discontinue services following a court judgment/formal legal process confirming that the applicable customer violated the laws or regulations, as this would be based on in line with the service agreement with the customer. Vietnam should not force a service provider to discontinue services merely due to allegations or a subjective opinion that a service provider has violated the regulations.

We also recommend the removal of Article 44.i.3 and 44.k.4 from the Draft Amendments. Based on the shared responsibility model (explained above), users of data centers elect where to store or transfer their data/content, and this data/content is typically not transferred outside the country without the customer's decision and consent.

Lastly, regulation also should not obligate organizations and individuals to notify foreign organizations of information that they believe violates Vietnamese law. Foreign organizations would often be unable to act on such notifications, as they may be unfounded or based on a subjective or erroneous interpretation of law. Organizations and individuals should instead direct such notices to the MIC.

14. Extraterritorial application of laws

It would not be practicable for Vietnam to extend its powers extra-territorially as enforceability against offshore organizations is often challenging. In addition, extra-territorial laws could create conflicting and overlapping regulatory obligations that could increase the costs and complexity of compliance for offshore organizations and ultimately, detract from the objective of these regulations. We therefore propose that the Decree's requirements should apply only to entities formed or established under the laws of Vietnam as this is in line with global laws on privacy or electronic transactions.

The Decree also should not obligate organizations and individuals to notify foreign organizations of information that they believe violates Vietnamese law. Offshore organizations would often be unable to act on such notifications, as they may be unfounded or based on a subjective or erroneous interpretation of law. Instead, organizations and individuals should only direct such notices to the MIC. This should not provide an individual or organization the right to sue if they believe violating information "might" affect their rights.

15. Transition period

Comments

- The proposed amendments introduce a considerable number of new changes that will have significant operational impacts to existing Vietnamese and foreign organisations.
- Compliance will require adjustments at a technical or organisational level. SMEs in particular, which will invariably be captured within the scope of the decree, will not necessarily have the resources to pursue immediate changes.

Recommendation

A transition period of **at least 24 months** should be provided.

3 tháng 1, 2022

Kính gửi

Ngài Lê Thành Long,
Bộ trưởng
Bộ Tư pháp
Chính phủ Việt Nam

Ngài Trần Văn Sơn,
Bộ trưởng- Chủ nhiệm
Văn phòng Chính phủ
Chính phủ Việt Nam

Ngài Nguyễn Mạnh Hùng,
Bộ trưởng
Bộ Thông tin và Truyền thông
Chính phủ Việt Nam

V/v: Ý kiến, khuyến nghị của các công ty công nghệ về Dự thảo Nghị định sửa đổi, bổ sung một số điều của Nghị định 72/2013/NĐ-CP về quản lý, cung cấp và sử dụng dịch vụ Internet và thông tin trên mạng (gọi tắt là "Nghị định 72 hoặc Dự thảo Nghị định")

Kính gửi Ngài Bộ trưởng,

Liên minh Internet châu Á ("AIC") và các công ty thành viên xin bày tỏ lời cảm ơn chân thành tới Bộ Tư pháp, Văn phòng Chính phủ và Bộ Thông tin và Truyền thông ("Bộ TTTT") đã tạo điều kiện cho chúng tôi có cơ hội đóng góp ý kiến, khuyến nghị về Dự thảo Nghị định sửa đổi, bổ sung một số điều của Nghị định 72/2013/NĐ-CP về Quản lý, cung cấp và sử dụng dịch vụ Internet và thông tin trên mạng ("**Nghị định 72**").

AIC là một hiệp hội các công ty Internet và công nghệ hàng đầu khu vực Châu Á- Thái Bình Dương. Chúng tôi hoạt động với mục tiêu tăng cường hiểu biết và góp phần giải quyết các vấn đề chính sách Internet và công nghệ thông tin trong khu vực. Các công ty thành viên của chúng tôi cam kết với các bộ ngành liên quan rằng họ sẽ tiếp tục đóng góp tích cực vào việc đảm bảo an toàn cho các nền tảng số cũng như các sản phẩm và dịch vụ kỹ thuật số, hỗ trợ cho các mục tiêu kinh tế số của Việt Nam. Trước đây chúng tôi cũng đã gửi một số ý kiến đóng góp, chia sẻ những vấn đề quan ngại và khuyến nghị liên quan đến Nghị định 72 để Quý Bộ xem xét.

Chúng tôi hiểu rằng việc sửa đổi Nghị định 72 là một trong những nỗ lực của các cơ quan chức năng Việt Nam nhằm hoàn thiện chính sách và pháp luật của Việt Nam về Internet. Tuy nhiên, trong quá trình dự thảo nghị định, các nguyên tắc cơ bản nên hướng đến thúc đẩy ngôn luận trên không gian mạng và khuyến khích các nền tảng số, cả trong nước và quốc tế, tham gia vào nền kinh tế số Việt Nam.

Vì những lý do dưới đây, AIC khuyến nghị Quý Bộ tiếp tục tham vấn các công ty trong ngành để làm rõ hơn các mục tiêu chính sách của Nghị định. Thông qua bản đóng ý kiến này, chúng tôi xin trình bày một số điểm chính sau đây:

- Đảm bảo dòng chảy dữ liệu tự do xuyên biên giới là vô cùng quan trọng để Việt Nam có thể đạt được mục tiêu chiến lược về chính sách kinh tế là trở thành nền kinh tế số với giá trị 52 tỉ USD vào năm 2025. Tuy nhiên, các yêu cầu về lưu trữ dữ liệu tại Việt Nam quy

định tại Điều 44.i.3 và 44.k.4 không phù hợp, không cần thiết và trong nhiều trường hợp sẽ không khả thi về mặt kỹ thuật để các công ty hoạt động toàn cầu có thể tuân thủ; các yêu cầu này cũng trái với những cam kết quốc tế của Việt Nam về việc không cản trở hoạt động thương mại xuyên biên giới. Những quy định ở các điều khoản trên sẽ dẫn đến những hệ quả không mong muốn, đặc biệt là việc các công ty Việt Nam có thể sẽ mất đi những dịch vụ mà họ đang dùng để phục vụ khách hàng Việt Nam và quốc tế. Yêu cầu địa phương hóa dữ liệu sẽ gây ra gián đoạn dịch vụ nghiêm trọng và làm hỏng mô hình kinh doanh của các công ty trong nước cũng như quốc tế, đặc biệt là các công ty vừa và nhỏ và các doanh nghiệp khởi nghiệp mà mới chỉ đang bắt đầu phục hồi lại sau những tác động của đại dịch.

Vì một số văn bản pháp luật khác đã điều chỉnh khía cạnh an ninh mạng hoặc bảo vệ dữ liệu đối với những dữ liệu như vậy, chúng tôi mong được giải thích rõ hơn cơ sở pháp lý và mục tiêu chính sách của đề xuất sửa đổi này.

- Nghị định sửa đổi Nghị định 72 (Dự thảo 1.3) vẫn giữ lại- và trong một số trường hợp thậm chí còn làm tăng thêm- những điều khoản quá quy định, mở rộng và đôi khi không rõ ràng của bản dự thảo trước, ví dụ như việc mở rộng khó kiểm soát thẩm quyền yêu cầu gỡ bỏ thông tin (Điều 22.2(a)) hay khái niệm không rõ ràng về nê tảng trực tuyến đa dịch vụ (Điều 23.6(đ)). Những quy định này (cũng như những quy định khác mà chúng tôi đề cập đến dưới đây), sẽ cản trở tốc độ tăng trưởng số của Việt Nam và việc thực hiện mục tiêu chuyển đổi số đến năm 2030 của Chính phủ (ví dụ, theo Quyết định 749/QĐ-TTg).
- Dự thảo nghị định quy định một số nghĩa vụ mà các công ty sẽ không thể thực hiện được. Ví dụ, yêu cầu **gỡ bỏ nội dung, dịch vụ vi phạm trong vòng 3 giờ hoặc 24 giờ sau khi có yêu cầu của cơ quan chức năng** (Điều 22.3(b), 22.3(đ) và 22.5) sẽ không khả thi. Việc phải chủ động rà soát hàng tỷ nội dung thông tin sẽ là một gánh nặng về kỹ thuật và hoạt động đối với doanh nghiệp. Bên cạnh đó, yêu cầu thực hiện **thỏa thuận hợp tác về nội dung với cơ quan báo chí Việt Nam** (Điều 22.3(c)) và **các biện pháp bảo vệ trẻ em trên không gian mạng** cũng chưa rõ ràng và không khả thi để tuân thủ. Khi những quy định này không thể thực hiện được, nó sẽ không khuyến khích việc tuân thủ và khiến cho cơ quan chức năng khó có thể thực thi.
- Vì những đề xuất sửa đổi rất rộng, đòi hỏi những thay đổi lớn về hoạt động và kỹ thuật, chúng tôi khuyến nghị quy định thời gian chuyển tiếp **ít nhất là 24 tháng**.

Với những lý do trên, chúng tôi xin gửi kèm theo thư này bản nhận xét và khuyến nghị chi tiết về Dự thảo nghị định mà chúng tôi mong Quý Bộ sẽ xem xét. Chúng tôi cũng mong sẽ có cơ hội được trao đổi và chia sẻ trực tiếp thông qua các cuộc họp hoặc tham vấn chính thức với cơ quan chức năng.

Nếu Quý Bộ có câu hỏi hoặc cần làm rõ về bất kỳ khuyến nghị nào của chúng tôi, vui lòng liên hệ trực tiếp với tôi qua email Secretariat@aicasia.org hoặc chị Đào Nga qua email Nga@ps-engage.com. Cảm ơn Quý Bộ đã dành thời gian xem xét.

Trân trọng

Jeff Paine
Giám đốc điều hành
Liên minh Internet Châu Á (AIC)

Nhận xét và khuyến nghị chi tiết

---

1. Điều 44.i.3 và 44k.4: Yêu cầu lưu trữ dữ liệu tại Việt Nam

Nhận xét

Các yêu cầu về lưu trữ dữ liệu tại Việt Nam quy định tại Điều 44.i.3 và 44.k.4 không phù hợp, không cần thiết và trong nhiều trường hợp sẽ không khả thi về mặt kỹ thuật để các công ty hoạt động toàn cầu có thể tuân thủ; các yêu cầu này cũng trái với những cam kết quốc tế của Việt Nam về việc không cản trở hoạt động thương mại xuyên biên giới. Những quy định tại các Điều trên sẽ dẫn đến những hệ quả không mong muốn, đặc biệt là việc các công ty Việt Nam có thể sẽ mất đi những dịch vụ mà họ đang sử dụng để phục vụ khách hàng Việt Nam và quốc tế. Yêu cầu địa phương hóa dữ liệu sẽ gây ra gián đoạn dịch vụ nghiêm trọng và làm hỏng mô hình kinh doanh của các công ty trong nước cũng như quốc tế, đặc biệt là các công ty vừa và nhỏ và các doanh nghiệp khởi nghiệp mà mới chỉ đang bắt đầu phục hồi lại sau tác động của đại dịch. Chúng tôi khuyến nghị bỏ yêu cầu về lưu trữ dữ liệu tại Việt Nam vì các lý do sau đây:

Địa phương hóa dữ liệu làm suy yếu quyền riêng tư và tính bảo mật của dữ liệu, đi ngược lại mục tiêu thúc đẩy chuyển đổi số và phát triển kinh tế số ở Việt Nam.

Yêu cầu lưu trữ dữ liệu ở một địa điểm tập trung sẽ làm cho các mạng lưới và dữ liệu dễ bị xâm nhập và đánh cắp hoặc bị sao chép trái phép bởi các bên thứ ba. Địa phương hóa dữ liệu cũng sẽ làm giảm khả năng phục hồi của các dịch vụ phụ thuộc vào công nghệ trong trường hợp đứt mạng ví dụ như do thiên tai hay sự cố mất điện.

An toàn dữ liệu nói chung không phụ thuộc vào nơi lưu trữ dữ liệu mà phụ thuộc vào các biện pháp kỹ thuật, vận hành và quản lý được áp dụng để bảo vệ dữ liệu đó. Yêu cầu địa phương hóa dữ liệu sẽ phản tác dụng đối với mục tiêu bảo vệ dữ liệu vì nó sẽ dẫn đến ít lựa chọn hơn cho chủ thể dữ liệu, nếu như nó quá tốn kém hoặc không thực tế về mặt thương mại đối với nhà cung cấp dịch vụ trong nước. Các công ty phải thực hiện yêu cầu lưu trữ dữ liệu tại địa phương sẽ không tiếp cận được những đổi mới sáng tạo ở nước khác và bị cô lập với khách hàng ở các thị trường khác trong khi phải đối mặt với chi phí kinh doanh tăng lên.

Ở những nơi không yêu cầu địa phương hóa dữ liệu, các doanh nghiệp hoạt động dựa vào công nghệ có thể tận dụng được những giải pháp như điện toán đám mây, giúp họ vận dụng được những công cụ và công nghệ mới nhất với chi phí hợp lý và theo cách có thể mở rộng, để đảm bảo rằng những dữ liệu cá nhân và nhạy cảm sẽ được lưu trữ an toàn, hạn chế khả năng bị tiếp cận trái phép.

Việc buộc lưu trữ dữ liệu ở địa phương cũng không khả thi về mặt kỹ thuật đối với các công ty cung cấp dịch vụ toàn cầu cho người dùng toàn cầu mà những người dùng này muốn chia sẻ thông tin với những người khác ở các nơi khác trên thế giới; dữ liệu được lưu trữ trên các máy chủ đặt khắp nơi trên thế giới, độc lập với nguồn gốc địa lý của chúng.

Trong trường hợp yêu cầu lưu trữ dữ liệu tại địa phương khả thi về mặt kỹ thuật, yêu cầu đó có thể làm suy giảm tính bảo mật của dữ liệu và làm tăng chi phí lưu trữ dữ liệu do nó làm chia rẽ các quy trình bảo mật; và với yêu cầu đó, các cơ quan thực thi pháp luật của Việt Nam cũng không thể lấy

được dữ liệu của các công ty đặt tại Mỹ vì những công ty này phải tuân thủ quy định nghiêm ngặt của luật pháp Mỹ về việc tiết lộ dữ liệu.

Yêu cầu lưu trữ dữ liệu tại Việt Nam sẽ làm gián đoạn nghiêm trọng các quy trình kinh doanh hiện nay đồng thời hạn chế khả năng phục vụ khách hàng trong nước và quốc tế của doanh nghiệp Việt Nam cũng như các công ty đa quốc gia hoạt động tại Việt Nam.

Nhiều doanh nghiệp và công ty khởi nghiệp Việt Nam hiện đang dựa vào các dịch vụ CNTT của nước ngoài để (1) tăng cường bảo mật, (2) đảm bảo kiểm soát chất lượng và (3) tiếp cận các dịch vụ sáng tạo nhất trong phân tích dữ liệu, học máy và Internet vạn vật (IoT). Những hạn chế tại các Điều 44.i.3 và 44.k.4 của Dự thảo Nghị định sửa đổi sẽ làm cho các cơ quan nhà nước và công ty Việt Nam phải từ bỏ những dịch vụ mà họ đang sử dụng để phục vụ khách hàng. Điều này sẽ gây gián đoạn đáng kể về dịch vụ, phá vỡ toàn bộ mô hình kinh doanh, đặc biệt trong bối cảnh nhiều doanh nghiệp vừa và nhỏ và các công ty khởi nghiệp chỉ mới bắt đầu phục hồi kinh doanh sau tác động của đại dịch COVID-19.

Tương tự như vậy, các công ty đa quốc gia ở tất cả các ngành dựa vào công nghệ đều dựa vào các nhà cung cấp dịch vụ CNTT này, cho dù là để lưu trữ dữ liệu tại Việt Nam hay để giảm độ trễ về thời gian cho khách hàng. Đối với nhiều công ty trong số này, phần lớn việc xử lý và phân tích dữ liệu nâng cao được thực hiện ở nước ngoài do hiệu quả chi phí và khả năng cải tiến dịch vụ được thực hiện thông qua tổng hợp dữ liệu. Do đó, nếu những hạn chế ở Điều 44.k.4 được áp dụng, các công ty đa quốc gia cung cấp dịch vụ kỹ thuật số không thể tiếp tục hoạt động tại Việt Nam khi các nhà cung cấp dịch vụ trung tâm dữ liệu của họ không được phép chuyển dữ liệu khách hàng ra bên ngoài lãnh thổ Việt Nam. Điều này sẽ làm cho Việt Nam trở thành một quốc gia kém hấp dẫn hơn nhiều về mặt đầu tư và thậm chí có thể dẫn đến việc đảo ngược xu hướng đầu tư trực tiếp nước ngoài vào Việt Nam ở *tất cả* các ngành dựa vào công nghệ.

Yêu cầu địa phương hóa dữ liệu trái với các cam kết quốc tế của Việt Nam

Yêu cầu địa phương hóa dữ liệu trái với các cam kết quốc tế của Việt Nam. Theo WTO, Việt Nam đã cam kết cho phép cung cấp nhiều loại dịch vụ xuyên biên giới và tuân thủ đầy đủ nguyên tắc “đối xử quốc gia” đối với các nhà cung cấp dịch vụ không có trụ sở tại Việt Nam. Yêu cầu địa phương hóa dữ liệu sẽ khiến việc cung cấp dịch vụ xuyên biên giới không thể thực hiện được và dẫn đến phân biệt đối xử với các nhà cung cấp dịch vụ xuyên biên giới.

Hiệp định Đối tác Toàn diện và Tiến bộ Xuyên Thái Bình Dương (CPTPP) cũng có quy định cấm địa phương hóa dữ liệu. Theo Điều 14.11 và 14.13 của CPTPP, một Bên phải cho phép Bên kia chuyển dữ liệu qua biên giới và không được yêu cầu các doanh nghiệp phải đặt cơ sở hạ tầng công nghệ thông tin trong phạm vi lãnh thổ của Bên mình để xem đó như là một điều kiện kinh doanh. Mặc dù chúng tôi biết Việt Nam đã được tạm hoãn thi hành 5 năm liên quan đến Luật An ninh mạng và các Điều 14.11, 14.13 của CPTPP cũng như một số điều khoản khác, chúng tôi rất mong Việt Nam sẽ thực hiện đầy đủ các cam kết của CPTPP. Bên cạnh đó, Việt Nam nên tập trung và lưu ý hơn tới các hiệp định thương mại mới giúp thúc đẩy dòng chảy dữ liệu tự do, an toàn và hiệu quả. Chúng tôi xin đề xuất Quý Bộ tham khảo [Thỏa thuận Kinh tế số Anh- Singapore](#) (UKSDEA) và [Thỏa thuận Đối tác số Hàn Quốc- Singapore](#), cả hai thỏa thuận này đều cấm địa phương hóa dữ liệu và thúc đẩy chuyển dữ liệu.

Khuyến nghị

Bộ yêu cầu lưu trữ dữ liệu tại Việt Nam như quy định tại Điều 44.i.3 và 44.k.4. Chúng tôi khuyến nghị Chính phủ xem xét áp dụng một cơ chế tạo điều kiện cho việc chuyển dữ liệu an toàn và bảo mật, ví dụ như công nhận giải pháp của một bên thứ ba có uy tín quốc tế mà qua đó cho phép sử dụng chứng nhận quản lý thông tin, an toàn và bảo mật dữ liệu.

2. Điều 22.2 (a): Thẩm quyền yêu cầu gỡ bỏ thông tin

Nhận xét

Dự thảo 1.3 mở rộng cơ sở pháp lý cho việc áp dụng các biện pháp quản lý thông tin để bao hàm bất cứ “vi phạm quy định pháp luật Việt Nam” nào.

- Quy định sửa đổi có thể cản trở các mục tiêu của Chính phủ về xử lý thông tin vi phạm vì:
  - Việc yêu cầu các tổ chức và cá nhân nước ngoài phải có các chính sách tuân thủ và biện pháp hoạt động để ngăn chặn từng nội dung có khả năng vi phạm pháp luật Việt Nam là không khả thi.
- Quy định này sẽ càng làm chậm trễ thêm việc giải quyết và xử lý các yêu cầu gỡ bỏ thông tin. Các tổ chức và cá nhân nước ngoài sẽ phải đánh giá cơ sở của các yêu cầu gỡ bỏ thông tin của Bộ TTTT mà không có bất cứ một tiêu chí rõ ràng nào.
- Hơn nữa, qui định sửa đổi sẽ trao cho các cơ quan quản lý nhà nước có thẩm quyền của Việt Nam một quyền rộng và khó kiểm soát trong việc quyết định rằng một luật nào đó ở Việt Nam đã bị vi phạm. Điều này làm mất đi, hoặc ít nhất là phá vỡ vai trò của Tòa án Việt Nam.
- Đây là một ngoại lệ trong Nghị định 72, vì không có điều khoản nào khác trong nghị định đề cập đến một phạm vi rộng như vậy. Điều đáng lưu ý là nó có thể được coi như một quy định mang tính phân biệt đối xử đối với các tổ chức và cá nhân nước ngoài.

Khuyến nghị

- Chúng tôi khuyến nghị sửa lại quy định tại Điều 22.2(a) theo hướng giữ nguyên từ ngữ như dự thảo công bố tháng 7 năm 2021.

3. Điều 22.3(b), 22.3(d) và 22.5: Thời gian xử lý nội dung vi phạm và các hạn chế với tài khoản

Nhận xét

Thời gian quy định để xử lý thông tin vi phạm và các hạn chế đối với tài khoản như trong Dự thảo vẫn không thực tế, không khả thi về mặt kỹ thuật, và trong một số trường hợp có thể còn làm tăng khả năng lạm dụng:

- Điều 22.3(d) không còn quy định việc gỡ bỏ nội dung theo yêu cầu “chính đáng” của người dùng. Các phản ánh của người dùng không phải lúc nào cũng đáng tin cậy và trong thực tế có rất nhiều phản ánh thiếu cơ sở. Quy định như vậy sẽ tạo điều kiện cho việc lạm dụng và kiểm duyệt vì nó sẽ đòi hỏi các công ty phải gỡ bỏ nội dung bất kể yêu cầu gỡ bỏ đó có chính đáng hay không.
- Quy định tại dự thảo không xét đến một thực tế phổ biến là thời gian 24 đến 48 giờ để xử lý yêu cầu gỡ bỏ thông tin (đối với nội dung livestream thì chỉ có 3 giờ) không khả thi. Quy định này không tính đến thời gian cần thiết để con người có thể đánh giá nội dung thông tin mà những thông tin đó thường mang tính chủ quan và bối cảnh cao.

- Quy định “tạm khóa” các tài khoản tái phạm cũng cần được làm rõ vì hiện nay không rõ quy định này sẽ được thực hiện như thế nào.

Khuyến nghị

- Chúng tôi khuyến nghị thay thế quy định về gỡ bỏ thông tin vi phạm trong vòng 24 giờ và 3 giờ bằng việc yêu cầu các nhà cung cấp dịch vụ xác nhận trong vòng 24 giờ rằng họ đã nhận được yêu cầu gỡ bỏ thông tin, và sau đó xử lý yêu cầu này trong một khoảng thời gian nhanh nhất có thể. Khoảng thời gian này không nên được áp dụng chung cho tất cả các trường hợp mà nên được quy định theo hướng phù hợp với mức độ khẩn cấp của yêu cầu.
- Đối với các phản ánh của người dùng, không nên xác định một thời gian xử lý cụ thể mà nên quy định các phản ánh đó sẽ được xử lý trên cơ sở thời gian hợp lý.

4. Điều 22.3(e) và 23.6(g): Hạn chế đối với dịch vụ phát sinh doanh thu

Nhận xét

Dự thảo 1.3 vẫn quy định nhiều biện pháp rộng và không hợp lý đối với “tài khoản, trang cộng đồng, nhóm cộng đồng và các kênh nội dung có lượng lớn người theo dõi/đăng ký”. Chúng tôi xin một lần nữa bày tỏ quan ngại về mục đích và tính khả thi của các quy định này:

- Các quy định này chuyển nghĩa vụ tuân thủ một cách không công bằng từ các tài khoản, người dùng, kênh và trang cộng đồng sang cho các nhà cung cấp dịch vụ trực tuyến mà vốn chỉ đóng vai trò trung gian hoặc là “nền tảng trực tuyến”.
- Các quy định trên cũng không thể thực hiện được; các nhà cung cấp dịch vụ trực tuyến không thể giám sát được liệu một tài khoản hay một người dùng có vượt ngưỡng 10,000 người theo dõi hay không (hay một kênh hoặc trang cộng đồng có trên 100,000 người theo dõi hay không), liệu mỗi người/tài khoản hay trang đó có phát sinh doanh thu hay không, và liệu họ có thông báo cho Bộ TTTT hay không.
- Mục đích của các điều khoản này cũng không rõ ràng. Nếu Chính phủ đã quy định những nội dung thông tin bị cấm trên môi trường mạng ở các điều khoản khác trong văn bản này, ví dụ như tại điều 5 của Nghị định 72, mà theo đó cơ quan chức năng có quyền yêu cầu gỡ bỏ nội dung vi phạm, thì các quy định ở điều khoản này là không cần thiết.
- Quy định này cũng không xét đến thực tế là lượng người theo dõi/đăng ký thay đổi liên tục, và mục đích cũng như nội dung của bất kỳ tài khoản, trang, nhóm cộng đồng nào cũng có thể thay đổi theo thời gian. Vì vậy, bất kỳ số liệu nào được cung cấp theo Mẫu số 5 cũng chỉ có giá trị sử dụng hạn chế vì đó sẽ không phải là số liệu của thời điểm hiện tại.

Chúng tôi nhận thấy so với dự thảo hồi tháng 7/2021, Dự thảo 1.3 đã bỏ điều 23.7(h). Chúng tôi hoan nghênh thay đổi này cũng như sự thừa nhận rằng mạng xã hội không nên chịu trách nhiệm theo dõi các thông báo của người dùng với Bộ TTTT. Tuy nhiên, Dự thảo 1.3 không đưa ra quy định tương tự ở Điều 22.3(e). Đây sẽ là một sự phân biệt đối xử đối với các mạng xã hội nước ngoài nếu họ phải chịu nhiều trách nhiệm hơn so với mạng xã hội trong nước và điều này vi phạm nghĩa vụ của Việt Nam theo CPTPP, bao gồm cả các quy định về đối xử quốc gia theo Điều 10.3 của CPTPP và nghĩa vụ cho phép chuyển thông tin qua biên giới theo Điều 14.11.2.

Khuyến nghị

Chúng tôi khuyến nghị bỏ điều 22.3(e) và 23.6(g).

5. Điều 22.3 (h): Báo cáo Hàng năm và Ad Hoc

Nhận xét

- Nghĩa vụ báo cáo tất cả các thông tin được yêu cầu theo Mẫu số 4 là rất nặng nề và không phù hợp với thông lệ quốc tế.
- Biểu mẫu số 4 liên quan đến thông tin bảo mật dữ liệu có thể không phù hợp với các quy định được đề xuất về quyền riêng tư dữ liệu (tức là dự thảo nghị định về bảo vệ dữ liệu cá nhân (PDPD), trong đó mục đích điều chỉnh các vấn đề về quyền riêng tư dữ liệu sẽ thuộc về Dữ liệu cá nhân Ủy ban bảo vệ và / hoặc Cục chống tội phạm công nghệ cao (A05)).
- Nếu báo cáo hàng năm phải được nộp trước ngày 31 tháng 12 hàng năm, thì báo cáo đó sẽ không hoàn chỉnh. Mỗi tổ chức nước ngoài có thể tuân theo các năm tài chính khác nhau, dựa trên địa điểm thành lập của tổ chức đó. Họ cần thời gian để tổng hợp thông tin và ghi lại những con số chính xác sau khi điều chỉnh thích hợp (ví dụ: khấu trừ thuế, hoàn thuế).
- Không rõ mục tiêu của nghĩa vụ này là gì và trên cơ sở nào Bộ TT&TT có thể yêu cầu các báo cáo đột xuất.

Khuyến nghị

Chúng tôi khuyến nghị bỏ điều 22.3 (h).

6. Điều 23.1: Các quy định về cấp phép (chung)

Nhận xét

- Chúng tôi hiểu rằng Chính phủ có ý định để các doanh nghiệp nước ngoài không phải thực hiện các yêu cầu về cấp phép tại Điều 23.1. Tuy nhiên, Dự thảo 1.3 không làm rõ ý định này. Việc này có thể khắc phục được bằng cách chỉnh sửa Điều 23.1 (như thể hiện bằng màu đỏ tại phần khuyến nghị của chúng tôi dưới đây).
- Những quy định tại các điều 23.6(b) và 23.6(d) cũng cần được sửa đổi tương ứng để thể hiện là sẽ chỉ áp dụng với các tổ chức, cá nhân trong nước.

Khuyến nghị

- Chúng tôi khuyến nghị sửa đổi Điều 23.1 như sau (bổ sung phần màu đỏ):

“Các tổ chức trong nước, hoặc doanh nghiệp trong nước hoạt động tại Việt Nam chỉ được thiết lập trang thông tin điện tử tổng hợp, cung cấp dịch vụ mạng xã hội khi có Giấy phép thiết lập trang thông tin điện tử tổng hợp, Giấy phép cung cấp dịch vụ mạng xã hội hoặc Giấy xác nhận thông báo cung cấp dịch vụ mạng xã hội.”

7. Điều 23.6(d): Quy định về cấp phép đối với mạng xã hội

Nhận xét: Vui lòng xem nhận xét ở phía trên (mục 4)

Khuyến nghị

- Chúng tôi khuyến nghị sửa đổi Điều 23.6 (d) như sau (bổ sung phần **màu đỏ**):

*“Chỉ các mạng xã hội **trong nước** đã được Bộ Thông tin và Truyền thông cấp Giấy phép cung cấp dịch vụ mạng xã hội mới được cung cấp dịch vụ phát video trực tuyến (livestream) hoặc cung cấp các hoạt động có phát sinh doanh thu dưới mọi hình thức.”*

8. Điều 22.3(c): Thỏa thuận hợp tác về nội dung

Nhận xét

Dự thảo 1.3 vẫn đưa ra quy định không cần thiết và không rõ ràng về “thỏa thuận hợp tác về nội dung”. Chúng tôi xin một lần nữa khuyến nghị bỏ Điều 22.3(c):

- Các cơ quan quản lý nhà nước không nên can thiệp vào nội dung các điều khoản của thỏa thuận thương mại giữa các bên tư nhân. Việc có thực hiện một “thỏa thuận hợp tác về nội dung” hay không nên để cho các bên liên quan tự quyết định.
- Trong bất kỳ trường hợp nào thì phạm vi của quy định này cũng không rõ ràng và không thể xác định được sẽ phải thực hiện như thế nào; mục đích của điều khoản này cũng không được giải thích. Nếu mục đích của quy định là để bảo vệ quyền tác giả, thì đã có các công cụ pháp lý khác để điều chỉnh theo Luật Sở hữu trí tuệ và Luật Báo chí.

Khuyến nghị

- Chúng tôi khuyến nghị bỏ Điều 22.3(c) để cho phép các bên tư nhân tự quyết định các thỏa thuận thương mại. Nếu mục đích của điều này là để bảo vệ quyền tác giả, đã có các công cụ pháp lý khác để điều chỉnh theo Luật Sở hữu trí tuệ và Luật Báo chí.
- *Trường hợp quy định này vẫn được giữ lại*, thì Điều 22.3(c) cần thể hiện rõ việc loại trừ “các nền tảng trực tuyến” hoặc các bên trung gian ra khỏi phạm vi điều chỉnh vì những đối tượng này không đóng vai trò trực tiếp trong việc tạo ra nội dung mà chỉ cung cấp nền tảng mà qua đó thông tin có thể được chia sẻ.

9. Điều 32d.3(c): Hạn chế thời gian chơi trò chơi điện tử

Nhận xét

Những hạn chế về thời gian chơi là không rõ ràng và khó thực hiện:

- Các công ty sẽ chỉ có khả năng kỹ thuật để hạn chế thời gian trên phần cứng, nền tảng hoặc app (trường hợp áp dụng) mà họ đã phát triển hoặc đang duy trì, nhưng không có khả năng làm như vậy với các sản phẩm do công ty khác phát triển.
- Phạm vi của quy định không rõ vì cụm từ “60 phút đối với từng trò chơi” trong một ngày là mơ hồ. Quy định như vậy có thể cho phép người chơi thực hiện nhiều lần chơi một ngày.
- Việc hạn chế tuổi của người chơi từ 18 tuổi trở xuống cũng khó giám sát vì người chơi có thể khai tuổi cao hơn khi thiết lập tài khoản.

Khuyến nghị

- Chúng tôi khuyến nghị bỏ điều 32d.3(c)
- Chúng tôi cũng khuyến nghị Bộ xem lại các quy định về trò chơi điện tử trực tuyến để đảm bảo phù hợp với các văn bản pháp luật khác, đặc biệt là Quyết định 1994/2021/QĐ-TT của Thủ tướng chính phủ và tạo điều kiện thúc đẩy một môi trường thuận lợi, công bằng cho ngành công nghiệp game phát triển.
- **Thay vào đó**, chúng tôi xin khuyến nghị Bộ TTTT:
  - Làm rõ khái niệm “trò chơi” và “dịch vụ trò chơi” mà hiện đang có một định nghĩa vòng tròn.
  - Làm rõ phạm vi và thời gian hạn chế người chơi.
  - Làm rõ quy định hạn chế thời gian chơi có áp dụng với (i) nhà cung cấp thiết bị phần cứng, (ii) nhà phân phối app hoặc nền tảng, hoặc (iii) nhà phát triển app hay không.
  - Khẳng định rằng các công ty sẽ không phải giám sát tuổi của người dùng ngoài tuổi mà họ đã khai ở giai đoạn mở tài khoản ban đầu.

10. Điều 44d.2: Các biện pháp bảo vệ trẻ em

Nhận xét

Dự thảo vẫn giữ các qui định về cảnh báo nội dung “không phù hợp với trẻ em” và thông báo nội dung gây hại cho trẻ em hoặc lạm dụng trẻ em. Chúng tôi xin một lần nữa khuyến nghị sửa đổi Điều 44d.2:

- Để có thể hiện thị cảnh báo về nội dung, các mạng xã hội phải chủ động rà soát và kiểm tra từng nội dung thông tin *trước khi đưa lên mạng*, để quyết định có cần áp dụng cảnh báo hay không. Việc chủ động rà soát như vậy sẽ không khả thi về mặt vận hành và kỹ thuật. Đó là bởi vì các mạng xã hội hoạt động khác với các đài truyền hình và nhà xuất bản điện tử- họ chỉ đóng vai trò là nền tảng trung gian trực tuyến, không trực tiếp tạo ra hoặc phổ biến nội dung.
- Không có quy định rõ "nội dung" nào sẽ phải cảnh báo- ví dụ như nhận xét, bài đăng, đánh giá, hình ảnh hay video... (và nếu quy định này dự định điều chỉnh tất cả các loại nội dung do người dùng tạo ra, thì không rõ các cảnh báo có thể được áp dụng như thế nào).
- Không có quy định chi tiết về loại nội dung có hại hoặc không phù hợp với trẻ em (do đó, không có cơ sở thực tế để các mạng xã hội có thể đánh giá, và cũng không có bất kỳ hướng dẫn có ý nghĩa nào để tuân theo và thực hiện).
- Quy định về cảnh báo là không cần thiết, vì luật đã trao cho cơ quan chức năng thẩm quyền yêu cầu gỡ bỏ thông tin vi phạm đối với trẻ em. Điều 35.3 của Nghị định 56/2017/ND-CP quy định chi tiết việc thi hành một số điều của Luật Trẻ em cũng đã có quy định yêu cầu các tổ chức đưa ra cảnh báo hoặc gỡ bỏ những nội dung có hại để đảm bảo an toàn cho trẻ em trên môi trường mạng.

- Không rõ “số liệu” mà Bộ TTTT yêu cầu liên quan đến các phản ánh và kết quả xử lý như quy định tại Điều 44d.2(b) là loại số liệu gì. Trong bất kỳ trường hợp nào thì yêu cầu báo cáo cũng là không cần thiết. Các nhà cung cấp dịch vụ mạng xã hội lớn đều định kỳ công bố các báo cáo minh bạch thông tin. Những báo cáo này đều công khai và cung cấp số liệu thống kê về hoạt động xử lý nội dung vi phạm của nhà cung cấp dịch vụ.
- Điều 44d.2(d) quy định một nghĩa vụ không khả thi đối với các mạng xã hội là phải có biện pháp giúp cha mẹ, người chăm sóc trẻ em giám sát hoạt động của người sử dụng là đối tượng trẻ em.
  - Không rõ hình thức và mức độ giám sát hoạt động của trẻ em được yêu cầu ở đây là gì.
  - Để có thể xác định tuổi của trẻ em và khẳng định ai là cha mẹ đưa trẻ thì phải cần thu thập thêm một lượng lớn thông tin bổ sung từ người dùng mà những thông tin này có tính chất nhạy cảm. Việc thu thập thêm thông tin nhạy cảm của cá nhân không phù hợp với nguyên tắc tối thiểu hóa dữ liệu theo dự thảo nghị định về bảo vệ dữ liệu cá nhân ở Việt Nam.

Khuyến nghị

Chúng tôi xin khuyến nghị:

- Xóa Điều 44d.2(a). Quy định về cảnh báo nên được đặt ra cho các nhà sản xuất / sáng tạo nội dung thì sẽ phù hợp hơn, nhất là khi các nhà cung cấp dịch vụ Internet đã được yêu cầu đưa ra hướng dẫn về việc sử dụng dịch vụ và tiếp cận thông tin để bảo vệ trẻ em, theo Điều 34.3 của Nghị định 56/2017/NĐ-CP hướng dẫn Luật Trẻ em.
- Sửa lại Điều 44d.2(b) theo hướng làm rõ hơn mức độ nội dung được coi là “có hại” cho trẻ em (đồng thời cũng cần sửa lại Điều 3.40). Bỏ quy định về việc chia sẻ theo Quý số liệu các phản ánh và kết quả xử lý với Bộ TTTT.
- Tương tự như Điều 44d.2(b), Điều 44d.2(c) cũng cần được chỉnh sửa lại cho rõ ý hơn.
- Nên bỏ quy định phải có biện pháp giúp cha mẹ, người chăm sóc trẻ em giám sát hoạt động của người sử dụng là đối tượng trẻ em tại Điều 44d.2(d) hoặc nếu vẫn quy định thì cần làm rõ hình thức và mức độ giám sát hoạt động của trẻ em. Cần hạn chế đến mức tối đa có thể việc thu thập thông tin liên quan đến vấn đề này.

11. Chương VI: Trung tâm dữ liệu và dịch vụ điện toán đám mây

Nhận xét

Về việc đưa Chương VI vào Nghị định 72, chúng tôi xin khẳng định lại là hiện nay còn quá sớm để điều chỉnh dịch vụ trung tâm dữ liệu khi các luật liên quan chưa đủ để tạo ra cơ sở cho những quy định như vậy. Nó đòi hỏi phải xem xét tổng thể luật pháp về các vấn đề như an ninh mạng (bao gồm cả bảo vệ dữ liệu), an toàn thông tin mạng, điện, và xây dựng.

Ngoài ra, chúng tôi được biết Chính phủ đã đề xuất sửa đổi Luật Viễn thông (và đã công bố đề cương dự thảo luật). Luật sửa đổi dự kiến sẽ bao gồm các quy định về dịch vụ trung tâm dữ liệu. Do đó, không nên đưa các quy định về dịch vụ trung tâm dữ liệu vào Dự thảo 1.3 ở thời điểm này để đảm bảo tính pháp lý nhất quán vì nghị định cũng cần phải phù hợp với luật.

Chúng tôi cũng xin nêu lại những quan ngại chung về các quy định sửa đổi được đề xuất:

- Những hạn chế trong việc triển khai các trung tâm dữ liệu và dịch vụ điện toán đám mây sẽ cản trở sự tăng trưởng đầu tư vào hoạt động trung tâm dữ liệu của Việt Nam và ngăn cản các công ty nước ngoài cung cấp các sản phẩm sáng tạo tại Việt Nam. Nó cũng sẽ dẫn đến tăng chi phí cho các nhà khai thác viễn thông trong nước vì nhiều nội dung sẽ được lưu trữ ở nước ngoài và các nhà khai thác trong nước sẽ phải truy cập nội dung đó từ các quốc gia khác và chịu chi phí vận chuyển đến Việt Nam.
- Thỏa thuận cung cấp dịch vụ trung tâm dữ liệu cũng như các yêu cầu thông báo là không thực tế và sẽ ngăn cản các nhà cung cấp dịch vụ nước ngoài tham gia thị trường Việt Nam. Chúng tôi rất ngạc nhiên nhận thấy Dự thảo 1.3 còn bổ sung thêm "Mẫu 42" để quy định các yêu cầu về nội dung thậm chí rộng hơn đối với thỏa thuận cung cấp dịch vụ trung tâm dữ liệu. Đối với các nhà cung cấp dịch vụ nước ngoài cũng như trong nước thì đây là một bước thụt lùi đáng kể.

Khuyến nghị

Chúng tôi khuyến nghị bỏ Chương VI ra khỏi Nghị định 72; các quy định về trung tâm dữ liệu hay dịch vụ điện toán đám mây cần được đưa vào các văn bản pháp luật khác phù hợp hơn, ví dụ như Luật Viễn thông.

12. Tránh đưa hoạt động của trung tâm dữ liệu (Điều 44) vào phạm vi điều chỉnh của Nghị định 72 mà không có bất kỳ cơ sở hoặc lý do pháp lý và chính sách nào để làm như vậy

Nhận xét

Không rõ các mục tiêu chính đằng sau Điều 44 của Dự thảo Nghị định sửa đổi là gì và Bộ TTTT dự định đặt ra những yêu cầu quy định nào cho các trung tâm dữ liệu và dịch vụ đám mây thông qua việc mở rộng phạm vi điều chỉnh của Nghị định 72. Sự không rõ ràng này sẽ tạo ra sự không chắc chắn đáng kể về thương mại, dẫn đến việc các trung tâm dữ liệu và nhà cung cấp dịch vụ điện toán đám mây sẽ suy nghĩ lại các khoản đầu tư thương mại của họ tại Việt Nam.

Việc thiết lập một chế độ quy định như vậy đối với các dịch vụ trung tâm dữ liệu sẽ cản trở sự tăng trưởng và làm suy yếu sự phát triển của các dịch vụ điện toán đám mây ở Việt Nam bởi nó (1) tạo ra một rào cản không cần thiết cho việc gia nhập thị trường; (2) đưa ra một gánh nặng tuân thủ mới khác với, và có thể đi ngược lại, các thông lệ khu vực và quốc tế; (3) giảm tính cạnh tranh thị trường; và (4) hạn chế đầu tư nước ngoài cũng như sự tham gia vào các dịch vụ xuyên biên giới. Nói tóm lại, quy định này sẽ tác động đáng kể đến các dịch vụ và hoạt động đổi mới sáng tạo của người dân, doanh nghiệp và chính phủ Việt Nam.

Khuyến nghị

Trước khi xem xét sửa đổi Nghị định 72, Chính phủ nên tiến hành tham vấn các doanh nghiệp trong ngành và tìm hiểu xem họ có những quan ngại gì cần can thiệp bằng quy định hay không- và nếu có thì liệu những mối quan ngại đó có thể được giải quyết thông qua các phương pháp tự điều chỉnh hay không. Theo chúng tôi, Chính phủ nên thúc đẩy tăng trưởng và phát triển các hoạt động trung tâm dữ liệu tại Việt Nam theo hướng (1) phù hợp với cách tiếp cận toàn cầu về việc quản lý trung tâm dữ liệu (2) và đảm bảo khả năng tiếp cận và kết nối trong nước và quốc tế theo các điều kiện cạnh tranh.

Do đó, chúng tôi khuyến nghị Chính phủ tiến hành đánh giá tác động của nghị định có tham vấn các chuyên gia trong nước và quốc tế về sự cần thiết phải điều chỉnh các trung tâm dữ liệu. Chúng tôi khuyến nghị bỏ hoạt động của trung tâm dữ liệu ra khỏi phạm vi điều chỉnh của Nghị định 72.

13. Điều 44k yêu cầu bên cung cấp dịch vụ trung tâm dữ liệu phải ngừng thỏa thuận dịch vụ với khách hàng có hành vi vi phạm quy định của pháp luật

Nhận xét

Việc yêu cầu nhà cung cấp dịch vụ trung tâm dữ liệu phải thực thi pháp luật là không phù hợp vì: (1) họ không có nhiệm vụ phải làm điều đó như các cơ quan nhà nước có liên quan; và (2) việc đặt ra cho họ trách nhiệm đánh giá tính hợp pháp của nội dung theo quy định của pháp luật Việt Nam là không đúng. Vì các nhà cung cấp dịch vụ trung tâm dữ liệu không có khả năng nhìn thấy nội dung thông tin của khách hàng nên việc yêu cầu họ phải phát hiện và ngăn chặn các hoạt động bất hợp pháp là không khả thi.

Các quy định cũng nên đảm bảo nguyên tắc tự do hợp đồng và quyền tự chủ của các bên tham gia hợp đồng: các nhà cung cấp dịch vụ trung tâm dữ liệu cần được quyền quyết định các điều kiện và điều khoản của hợp đồng với khách hàng của họ vì họ sẽ không thể đáp ứng được những đòi hỏi cứng nhắc và quá mức không phù hợp với các dịch vụ mà họ cung cấp. Việc đưa ra các yêu cầu hợp đồng quá khắt khe sẽ chỉ làm hạn chế khả năng sử dụng các dịch vụ công nghệ tiên tiến của các doanh nghiệp Việt Nam, đặc biệt là khi việc chấm dứt hoặc tạm ngừng các dịch vụ trung tâm dữ liệu sẽ có tác động tức thì và về mặt vật chất đối với khách hàng của chúng tôi.

Khuyến nghị

Chúng tôi khuyến nghị bỏ các từ sau khỏi Điều 44.k.3: “ngừng cung cấp dịch vụ đối với các tổ chức và cá nhân có hành vi vi phạm pháp luật”. Chúng tôi cũng đề nghị quy định rõ thêm rằng nhà cung cấp dịch vụ chỉ phải ngừng dịch vụ sau khi có phán quyết của tòa án / quy trình pháp lý chính thức xác nhận rằng khách hàng có liên quan đã vi phạm luật hoặc quy định, vì việc này sẽ dựa trên thỏa thuận dịch vụ với khách hàng. Không nên buộc nhà cung cấp dịch vụ ngừng cung cấp dịch vụ chỉ vì có cáo buộc hoặc ý kiến chủ quan rằng khách hàng của họ đã vi phạm quy định pháp luật.

Chúng tôi cũng khuyến nghị bỏ Điều 44.i.3 và 44.k.4 ra khỏi Dự thảo Nghị định sửa đổi. Theo mô hình trách nhiệm chia sẻ (đã trình bày ở trên), bên sử dụng trung tâm dữ liệu sẽ chọn nơi lưu trữ hoặc chuyển dữ liệu/nội dung của họ, và dữ liệu/nội dung này sẽ không thể chuyển ra khỏi đất nước nếu không có quyết định và sự đồng ý của khách hàng.

Cuối cùng, quy định không nên yêu cầu các tổ chức, cá nhân phải thông báo cho tổ chức, nước ngoài về thông tin mà họ cho là vi phạm pháp luật Việt Nam. Các tổ chức nước ngoài thường sẽ không thể hành động dựa trên những thông báo như vậy, vì chúng có thể vô căn cứ hoặc dựa vào cách giải thích chủ quan hay hiểu sai về pháp luật. Thay vào đó, các tổ chức và cá nhân nên gửi những thông báo đó đến Bộ TTTT.

14. Áp dụng luật pháp bên ngoài lãnh thổ

Việc mở rộng thực thi các quy định của pháp luật đối với các tổ chức nước ngoài ở ngoài lãnh thổ Việt Nam thường là vấn đề thách thức. Ngoài ra, luật áp dụng ngoài lãnh thổ có thể tạo ra các nghĩa vụ pháp lý mâu thuẫn và chồng chéo, làm cho việc tuân thủ trở nên quá phức tạp và tốn kém đối với các tổ chức nước ngoài và cuối cùng là làm xa rời mục tiêu của các quy định này. Theo luật pháp quốc tế về quyền

riêng tư hoặc giao dịch điện tử, chúng tôi xin đề xuất các quy định chỉ nên áp dụng cho các thực thể được hình thành hoặc thành lập theo quy định của pháp luật Việt Nam.

Nghị định cũng không nên buộc các tổ chức và cá nhân phải thông báo cho tổ chức nước ngoài về thông tin mà họ cho là vi phạm pháp luật Việt Nam. Các tổ chức ở nước ngoài thường sẽ không thể làm gì với những thông báo như vậy, vì chúng có thể vô căn cứ, dựa trên cách giải thích chủ quan hoặc hiểu sai về pháp luật của bên gửi thông báo. Thay vào đó, các tổ chức và cá nhân nên gửi những thông báo đó đến Bộ TTTT. Quy định này không nên trao cho một cá nhân hay tổ chức quyền khởi kiện nêu họ tin rằng thông tin vi phạm "có thể" ảnh hưởng đến quyền của họ.

15. Giai đoạn chuyển tiếp

Nhận xét

- Các đề xuất sửa đổi đưa ra nhiều thay đổi mà sẽ có tác động đáng kể đến hoạt động của các tổ chức Việt Nam và nước ngoài hiện nay.
- Việc tuân thủ các quy định mới sẽ đòi hỏi phải điều chỉnh ở cấp độ kỹ thuật hoặc hoạt động. Đặc biệt, các doanh nghiệp vừa và nhỏ vốn luôn nằm trong phạm vi điều chỉnh của nghị định sẽ không có đủ nguồn lực cần thiết để thay đổi ngay lập tức.

Khuyến nghị

Thời gian chuyển tiếp nên được quy định **ít nhất là 24 tháng**.